

TIETEELLINEN ELÄMÄ

SAKSALAISEN säveltäjän Karlheinz Stockhausenin groteski lausunto Yhdysvaltoja vastaan suuntautuneesta terroristi-hyökkäyksestä Hampurissa 17. syyskuuta pidetyssä lehdistökongressissa huipentui huomautukseen, jonka mukaan World Trade Centeriä vastaan suuntautunut hyökkäys on “kaikkien aikojen suurin taideteos”. Pierre Boulezin ja Luigi Nonon kanssa avantgarde säveltäjien johtotrioon 1950-luvulla luettu Stockhausen osallistui hänen töitään esittelevään festivaaliin. Saksalainen radioasema nauhoitti haastattelun ja välitti sen maailmalle. Stockhausen meni jopa sanomaan, että New Yorkissa saavutettiin “yhdessä näytöksessä jotain sellaista mistä musiikissa emme osanneet edes uneksia”. Musiikissa “ihmiset harjoittelevat kymmenen vuotta konserttia varten fanaattisesti kuin hullut, ja sitten kuolevat pois”. Nyt “joukko ihmisiä on keskittynyt yhteen ainoaan esitykseen, ja sitten 5000 ihmistä isketään kuoliaaksi yhdessä silmänräpäyksessä”. Omissa sfääreissään heiluva Stockhausen totesi, että “siihen en minä pystynyt” ja “siihen verrattuna me emme säveltäjinä ole mitään”. Tajutessaan kuulijoiden tuomion, hän pyysi ettei hänen sanojaan lainattaisi. “Mihin Lucifer on minut saattanutkaan”, Stockhausen uusimpien teostensa ajatusmaailmaa paljastaen totesi. Hampurin konsertit peruutettiin. Otteet uudesta oopperasta jäivät kuulematta. Maestro häipyi jonnekin. Nettisivuillaan (www.stockhausen.org) hän protestoi lausuntojen irrottamista asiayhteydestä, ja sanoi puhuneensa vertauskuvallisesti: kyse olikin “saatanallisesta sävellyksestä”. Jo 1970-luvulla Stockhausenin teok-

set muuttuivat parateologiseksi maailmankaikkeuden resonanssin tavoitteluksi, kuten esimerkiksi jousikvartetto neljän helikopterin kanssa. Ankaraa rakennelogiikkaa ja totalitarismia kylvävässä oopperassa *Licht* on kyse teknokrattisen herruuden saavuttamisesta ja saman tien koko oopperatradition murskausyrityksestä. Yli-ihmisteellinen Stockhausen näyttää ajautuneen ikuisuuden ja uskon kysymystenkin tuolle puolen. Esimerkiksi Stockhausenin varhaisvuosien ohjaajana toiminut Oliver Messiaen totesi erään konsertin yhteydessä, etteivät musiikin henkiset kokemukset ole olennaisia. Gyorgy Ligeti on ensimmäisten joukossa todennut, että musiikkimaailman on boikotoitava tätä suuruudenhullua. Stockhausenin pianistityttären väitetään muuttaneen nimensä. *Licht* saa tuskin ensi iltaansa vuonna 2002. “Valo” tuntuu pelkältä vitsiltä. Kenelle Stockhausen enää voi puhua? Haaksirikkoutui ko Stockhausenin ura yhdessä ainoassa aktissa?

JOSÉ Bové ja hänen johtamansa ranskalainen talonpoikaisliike *Confédération paysanne* (vuonna 1987 perustettu maanviljelijöiden liitto) on tullut tunnetuksi militanteista demonstraatioista McDonaldsia ja ylipäänsä kansainvälistä elintarvikebisnestä vastaan. Bové ja Confédération ovat myös Ranskan ATTACin perustajajäseniä. Nyt Bové ja Confédération ovat julistaneet sodan OGM:iä (*organismes génétiquement modifiés*) eli geneettisesti muunneltuja organismeja vastaan. He ovat uhanneet hyökätä OGM-testejä tekeviin laboratorioihin Ranskassa. Tämä on saanut kaksi tunnettua filosofia tarttumaan kynään: Michel

Foucaultin oppilas ja muun muassa hänen jäämistöistään vastaavan säätöön puheenjohtaja, professori François Ewald ja Louis Althusserin entinen oppilas, tieteenfilosofian professori Dominique Lecourt (jonka tieteen etiikkaa käsittelevä teos *Prometeus, Faust, Frankenstein* ilmestyy suomeksi vielä tänä syksynä *Gaudeamuselta*) julkaisivat Bovéa vastaan tulisen kirjoituksen *Le Mondessa* (3.9.2001) otsikolla “Les OGM et les nouveaux vandales”. Ewald ja Lecourt pitävät Bovéa ja tämän järjestöä “vandaaleina” ja vertaavat Bovéa Attilaan. Heidän tuhoamisvimmansa on Ewaldin ja Lecourtin mukaan täysin totaalista ja sokeaa, ja se kohdistuu muun muassa testeihin, joilla pyritään kehittämään parannuskeinoja moniin sairauksiin, esimerkiksi mukoviskidoosiin (ns. kystinen fibroosi eli sitkeälimaiseresitäsairaus, joka on Suomessa toisin kuin Keski-Euroopassa hyvin harvinainen perinnöllinen sairaus; kyseessä on sidekudostumissairaus, joka johtaa sitkeän liman aiheuttamiin yhä pahempiin keuhkoputki- ja keuhkotulehduksiin ja kuolemaan). Ewaldin ja Lecourtin mukaan OGM-testejä vastaan suunnattu vandalismi ei merkitse uhkaa vain Ranskan kansalliselle ja teolliselle itsenäisyydelle – antiglobalisaation nimissä! –, vaan koko tasavaltalaiselle perinteelle. Bové toimii tiedettä vastaan kuin apotti Grégoire Ranskan vallankumouksen terroristisella kaudella; Bové ei vastusta OGM-testejä siksi, että ne olisivat esimerkiksi vaarallisia (Ewaldin ja Lecourtin mukaan testit tehdään laillisesti, viranomaisten tarkan valvonnan ja tiukkojen säädösten mukaan, mikä vähentää niiden riskiä), vaan hän vastustaa

OGM-testejä ylipäänsä, koska ne edustavat “liberaalia globalisaatiota” ja symboloivat maatalouden produktioismia.

Pian Ewaldin ja Lecourtin artikkelin jälkeen *Le Mondessa* (12.09.01) ilmestyi toinen kommentti, jonka kirjoittaja on tämän lehden lukijoillekin tuttu tieteen sosiologian professori Bruno Latour (École nationale supérieure des mines de Paris, Centre de sociologie de l’innovation, CSD). Latour kertoo myös pöyristyneensä Bovén ja kumppaneiden uhkauksesta tuhota OGM-testilaboratoriot. Jos geneettisesti muunnellut organismit ovat haitallisia tai vaarallisia, se on Latourin mukaan todettava ja todettavissa nimenomaan julkisesti kontrolloiduilla testeillä. Bovén asenne merkitsee tieteellisen evidenssin vastaisuudessaan Latourin mukaan paluuta neuvostobiologi Lysenkon skandaalimaiseen ajatteluun. Kirjoituksessaan “José Bové est-il un vandale?” Latour kuitenkin kyseenalaistaa ironisesti Ewaldin ja Lecourtin syytteen Bovésta “vandalina”. Poliittinen vihollinen tai vastustaja Bové ehkä on, muttei vandaali, Latour huomauttaa (ja lisää suluissa että hiljattaiten tutkimusten mukaan todelliset vandaalit olivat aikoinaan täydellisiä herrasmiehiä). Latour ironisoi myös Ewaldin ja Lecourtin “tasavaltalaista liittoa” – verraten heitä samskulotteihin – skientistisestä asenteesta ja kritiikitömästä pitäytymisestä Ranskan vallankumouksen tieteerationalistisessa perinteessä, jossa valtio takasi tieteen autonomian. Lopuksi Latour huomauttaa, että ehkä vanha “tasavaltalainen sopimus”, joka perustui tieteisuskoon ja edistysajatteluun, ei ole enää kestävä, vaan tarvitaan uudenlaista ajattelua, ja että olisi vih-

doin korkea aika erottaa tiede ja valtio toisistaan, kuten Paul Feyerabend on ehdottanut.

ASA eli American Sociological Association piti elokuussa vuosittaisen konferenssinsa Anaheimissa isossa Disneylandin vieressä sijaitsevassa hotellikompleksissa. Läsnä oli lähes 5000 esitelmän pitänyttä osanottajaa ja vaikutelma sen mukaisesti pikemminkin messujen kuin kokouksen tyyppinen. Heti perään Helsingissä pidettyyn ESA:n eli European Sociological Associationin kokoukseen osallistuneet saattoivat tuoreeltaan havaita, että vaikka ESA on professionalisoitumassa ja kasvamassa nopeaa vauhtia (yli 1300 osanottajaa Helsingissä), matkaa amerikkalaisten ystävien organisatoriseen rutiiniin on vielä (mm. taitavasti kootut temaattiset sessiot, keskimäärin ottaen varsin informatiiviset esitelmät sekä asiansa osaavien diskussanttien käyttö antavat vielä odottaa itseään ESA:ssa). Toisaalta aivan kaikkia piiriteitä ei ehkä kannata kopioida. Esimerkki tällaisista on sinänsä laadukkaassa Michele Lamontin kokoamassa kulttuurisia repertuaareja käsitelleessä temaattisessa sessiossa kulttuuri yhden esitelmöitsijän lause, jonka mukaan “I cannot go deeper into this because I have not yet published my results”. Myöskään tasossa eurooppalaiset eivät mitenkään välttämättä häviä Amerikan serkuille. Esimerkiksi yhteiskuntateoriasta ESA:n kokouksessa esitettiin enemmän ja parempia esitelmiä kuin ASA:ssa, ja paljon mainostettu “new American economic sociology” paljastui lähinnä Mark Granovetterin 1970-luvun lopulla luonnosteelman ohjelman mukaiseksi empiiriseksi tutkimukseksi, jossa to-

sin nyt on apuna uusia tietokoneohjelmia liiketoiminnan verkostojen graafiseksi esittämiseksi. Se oli siis “new” vain verrattuna “to Parsons and industrial sociology”, kuten Granovetter itse asian ilmaisi. Radikaalimpaakin sanomaa tosin saatiin kuulla muun muassa globalisaatiota käsittelevissä sessioissa, joissa monet esitelmöitsijät vakavissaan epäilivät elämää esiintyvän myöskin USA:n rajojen ulkopuolella. Äärikannan esitti U.C. Santa Barbaran tuore sosiologian professori William I. Robinson, jonka mukaan olemme tuotantoverkoston globalisoitumisen myötä siirtymässä uuteen historialliseen kauteen, jonka perusristiriita on globaalin kapitalistiluokan ja globaalin työväenluokan välinen. Kapitalistiluokan etuja ajava globaali valtiokoneisto on parhaillaan syntymässä muun muassa WTO:n, IMF:n, Maailmanpankin sekä kauppa-alueiden (erit. EU, NAFTA, ASEAN) muodossa. Tämä koneisto on vielä kehityksensä varhaisessa vaiheessa eikä mitenkään välttämättä kykene ratkomaan kapitalismin sisäisiä ristiriitoja, mutta siinä se ei eroa kansallisvaltiollisen kauden poliittisen sääntelyn yrityksistä. Jos tämä joihinkin korviin kalskahtaa Leninin imperialismiteorialta, on syytä panna merkille ero: Robinsonin mukaan kapitalismin maailmanlaajuistuminen ei välttämättä johda imperialistisiin sotiin, koska kapitalistien fraktiot eivät enää jäsenny kansallisvaltioiden rajojen mukaan. Robinsonin teeseille löytyy harvoja ne sellaisenaan nieleviä kannattajia, mutta koska ne viljelevät äärikannan puhtaaksi, ne ovat saaneet paljon julkisuutta. Niinpä lisää aiheesta voi lukea esimerkiksi *Science and Society*n

teemanumerosta, joka Robinsonin (yhdessä Roger Burbachin kanssa) kirjoittaman artikkelin lisäksi sisältää siihen pyydytyt kommentit Giovanni Arrighilta, Michael Manilta, Kees van der Pijliltä, Richard Moorelta ja Robert Wentiltä (*Science and Society* 1/2000). Samoin luvassa on myös *Theory and Societyn* teemanumero, jossa Robinsonia ennakkotietojen mukaan kommentoivat ainakin Philip McMichael, Fred Block ja Walter Goldfrank. Tätä teemanumeroa odotellessa voidaan globalisoituville suomalaisille sosiologeille antaa harjoitustehtävä, jonka asianmukainen suorittaminen säästää tulevissa kansainvälisissä sosiologikokouksissa, esimerkiksi ensi kesänä Australian Brisbainessa järjestettävässä International Sociological Associationin (ISA) kokouksessa, monilta väärinkäsityksiltä. Käännä englanniksi ja sano ääneen: ”Viime vuonna olin kyllä ESA:n kokouksessa, mutta tänä vuonna en voinut osallistua ASA:n kokoukseen, koska olen täällä ISA:n kokouksessa esitelmöimässä mikro- ja makrorakenteiden suhteesta.”

HELSINGIN YLIOPISTON konsistori on hyväksynyt syrjinnän vastaisen suunnitelman 19.9.2001. Siinä lausutaan: ”Syrjinnästä on kyse silloin, kun henkilön jokin ominaisuus – olipa se sitten ulkonäköön, muihin ominaisuuksiin tai elämäntapsomukseen liittyvä – aiheuttaa huonompaa kohtelua.” Nämä sanat varmasti vastaavat yliopistolaisten intuitiota siitä, että ketään ei tule kohdella ominaisuuksiensa takia huonommin kuin muita. Elämäntapsomus ominaisuutena on kuitenkin vaikea asia. Se ei ole vaikea, jos yliopisto määrittellään vain

”työyhteisöksi”, ”opiskelupaikaksi” tai ”asiantuntijoiden kouluttajaksi”, kuten suunnitelman alussa tehdään. Mutta jos yliopisto onkin tieteellisen keskustelun, totuuden etsinnän ja parhaan argumentin voiton paikka, silloin on vaikea puhua elämäntapsomuksista ja vakaumuksista kiinteinä askriptiivisinä ominaisuuksina. Yliopistossa, rationaalisessa keskustelussa, kysytäänkin usein sitä, millä ehdoilla henkilö on valmis luopumaan vakaumuksestaan. Jos henkilö ei suostu edes keskustelemaan näistä ehdoista, meillä on syytä pitää häntä fundamentalistina. Fundamentalismi taas ei sovi yliopistoon, kuten saman yliopiston rehtori Kari Raivio on todennut (*Yliopisto* 15/2001). Tästä ei kannattaisi tärkeän syrjintää koskevan suunnitelman kohdalla puhua, jollei siinä olisi kohtaa: ”Erityisesti opetustilanteissa on kiinnitettävä huomiota siihen, ettei kenenkään uskontoa tai vakaumusta loukata.” Tässä *political correctness* -kieli puhuu yliopiston antifundamentalismia vastaan. Onneksi suunnitelman laatija on ollut kaukaa viisas todetessaan hieman aiemmin: ”Uskonnon harjoittaminen tai vakaumus eivät kuitenkaan saa kohtuuttomasti vaikuttaa työskenntelyyn tai työyhteisön toimintaan.” Tähän toimintaan kai edelleen kuuluvat tieteellinen keskustelu ja parhaan argumentin etsintä.

IT on pop, ainakin Suomessa. Viime kuukausien kirja-uutuudet sisältävät muun muassa Manuel Castellsin ja Pekka Himasen SITRA-raportin *Suomen tietoyhteiskuntamalli* (WSOY 2001), Linus Torvaldsin muistelmateoksen *Just for fun. Menestystarina* (Schildts 2001) ja Himasen elämäntapa-

oppaan *Hakkerietiikka* (WSOY 2001). Mitä jää käteen? Himanen kertoo, että hakkeri ei tee työtä rahasta, vaan etsii mielekkäitä kokemuksia. Torvaldsin kirja näyttää lähinnä haamukirjoittaja David Diamondin sinnikkyydellä kokoon kasatulta tavalta rahastaa ilmaiseksi verkkoon levitetyn LINUX-käyttöjärjestelmän menestyksellä. Siihen Torvaldsilla lienee täysi oikeus, koska kirjan ostaminen on tietysti vapaaehtoista ja siitä koituva rojalta parhaimmillaankin vain kalpea varjo siitä, mitä Bill Gates on hankkinut MS-DOSilla ja siihen pohjautuvalla Windowsilla ostettuaan sen pilkkahintaan sen tekijöiltä. Kiinnostavimmat osuudet Torvaldsin kirjassa käsittelevät *copyleftiä* eli tietokoneajan vallankumouksellisten vastinetta ideoiden käyttöä kaupallisista syistä rajoitettavalle *copyright*-järjestelmälle. Copyleft on viralliselta nimeltään General Public License eli GPL. Se on amerikkalaisen hakkerin Richard Stallmanin juristin avulla kirjoittama lisenssi, jonka tarkoituksena ei ole estää vaan edistää ideoiden leviämistä. Ytimenä on ajatus, että aina kun GPL:llä suojattu ohjelmisto myydään tai annetaan asiakkaan käyttöön, tämä saa käyttöönsä myös lähdekoodin. Ohjelmistoon ei toisin sanoen jää sellaisia salattuja osuuksia, joiden vuoksi käyttäjän olisi hankalaa räätälöidä ohjelmaa omaan käyttöönsä ja samalla jatkaa tuotteen kehittämistä (tiedättehän: ”Ohjelma on suoritettu laittoman teon ja se suljetaan”). Linux on nykyisin suojattu GPL:llä ja juuri sen vuoksi se on voinut ja voi jatkossakin kehittyä kaupallisia copyrightilla suojattuja ohjelmia paremmaksi, koska tuotekehittelyyn osallistuu periaatteessa globaali

innovaatioverkosto. Nörteissä herättämänsä innostuksen lisäksi GPL-liike on laajenemassa myös muille ”sisältötuotannon” aloille. Niinpä muun muassa Harvardin ja Stanfordin yliopistoissa on vireillä ”Open Law” -projekti, joka toimii USA:n tekijänoikeuslakiin liittyvissä kysymyksissä samoin periaattein kuin Linuxin ja muiden GPL:llä suojattujen ohjelmien kehittäminen. Torvaldsin kirjan mukaan periaatteena on: ”Minkä yksityisytydessä eli salailussa häviämme, sen voitamme lähtiemme moninaisuudessa ja perusteellisessa todistelussamme.” (Tai toisessa yhteydessä: ”Miljoonan silmän avulla kaikki bugit katoavat” [s. 253].) Lukijan mieleen nousevat sosiologi Robert K. Mertonin vanhat kirjoitukset ”tieteellisestä kommunismista”, johon liittyvä tutkimustulosten julkisuus oli Mertonin mukaan tiedeyhteisön toiminnan välttämättömän edellytys. – Mutta mistä nousevat nämä pyyteettömät suomalaiset hakkerit, joista voidaan Torvaldsin lisäksi mainita ainakin internetin suomalaiset edelläkävijät (mm. Johan Helsingius, Juha Heinänen ja Harri Salminen), internetin reaaliaikaisen keskusteluympäristön eli IRC:n kehittäjä Jarkko Oikarinen sekä SSH-salausohjelmiston tuottaja Tatu Ylönen? Castellsin ja Himasen mukaan kysymys on Suomen erityisestä tietoyhteiskuntamallista. Suomi on informaatioyhteiskuntana maailman huipputasoa ja eroaa kaikilla olennaisilla mittareilla muun muassa EU:n keskitasosta. Tässä suhteessa sitä voi verrata lähinnä Yhdysvaltoihin ja Singaporeen. Singapore poikkeaa kuitenkin USA:sta ja Suomesta siinä suhteessa, että se ei ole avoin yhteiskunta. USA taas poik-

keaa Suomesta ja monessa suhteessa myös Singaporesta siinä, ettei se ole hyvinvointivaltio. Suomen Yhdysvalloista erottavia piirteitä ovat muun muassa kansalaisuuteen perustuva ja siis kaikille taattu korkeasoinen terveydenhoitojärjestelmä, perusturva työttömyyden ja työkyvyttömyyden tapauksessa sekä perustasolta korkeakouluihin saakka ulottuva tasokas ja ilmainen koulutusjärjestelmä. Tämän suojaverkon varassa elävät suomalaiset hakkerit eivät kiinnostavan ohjelmoinnin tuoksinassa tule helposti edes ajatelleeksi yrityksen perustamista ja taitojensa myymistä rahasta. Tässä he poikkeavat Silicon Valleyssä asuvista ja siitä unelmoivista amerikkalaisista vastineistaan, jotka ovat tottuneet pitämään Suomessa kansalaisuuteen perustuvia oikeuksia yksityisellä yritystoiminnalla rahoitettavina hyödykkeinä, jotka on ostettava markkinoilta. Jotain hakkeidenkin kuitenkin on isoiksi kasvettauaan tehtävä, ja siksi suomalaiset yritykset saavat heistä Castellsin ja Himasen mukaan erinomaisen kilpailuvaihteen taloudellisessa kamppailussaan. Sijoitukset hyvinvointivaltioon osoittautuvat näin puhtaana yritystaloudellisestikin ajateltuna kannattavaksi innovaatiopolitiikaksi. Suomi on siis toisin sanoen kaikista puutteistaan huolimatta niin turvallinen maa, että täällä ihmisillä on varaa leikkiä ja luovaan laiskuuteen, kuten Marxin kuriton vävy ja aikansa hakkeri Paul Lafargue asian olisi ilmaissut. Samalla Suomen kaupallinen menestys IT-alalla todistaa vastoin uusliberalistien paa-
tosta, että pelkästään markkinoihin nojaava Silicon Valley-malli ei ole ainoa mahdollinen tapa rakentaa kilpailu-

kelpoista infokapitalismia. Niinpä, kun Castellsin ja Himasen raportin englanninkielinen versio tietävästi noin vuoden kuluttua ilmestyy, Suomeen tullaan kansainvälisessä keskustelussa viittaamaan ihmiskasvoisen infokapitalismin mallimaana. Silloin jäävät pitkään kansainvälisissä vertailuissa pohjoismaisia hyvinvointivaltioita edustaneet ruotsalaiset nuolemaan näppejään ja vertailuihin valittava pohjoismaisen *case* onkin Suomi! Eipä siis todellakaan Suomen itsenäisyyden juhlarahasto tätä raporttia tilatessaan väärin rahojaan sijoittanut.

ON ilmestynyt Suuren linjan kirja, jonka ovat yhdessä kustantaneet SKS ja Stakes ja jonka kannessa on Akseli Gallén-Kallelan *Herää Suomi*. Kyse on *Alkoholipolitiikan* (nyk. *Yhteiskuntapolitiikka*) päätoimittajan Matti Virtasen sosiaalipsykologian väitöskirjasta *Fennomanian perilliset – Poliittiset traditiot ja sukupolvien dynamiikka*, joka tarkastettiin alkusyksystä Tampereen yliopistossa. Virtasen suuri, pitkä suomalainen linja kulkee Anjalan miehistä nuortaistolaisiin (siis häneen itseensä). Hän tekee kunnianhimoista historiallista manneheimilaisista sukupolvianalyysia perinteisen historiografian ja empirisen sosiologian tuolla puolen. Ei ole historioitsijoiden tai sosiologien kapakkapöytää, jossa ei olisi tänä syksynä Virtasen työstä puhuttu. Niin paljon se kiihottaa mieliä. Eikä Virtanen ole tähän viaton. Virtasen henkilö ja teksti sekoituvat toisiinsa monin tavoin. Niinpä mestarit (Antti Eskola, Klaus Mäkelä ja Seppo Toivainen) joita hän esipuheessaan henkilönä kiittää, ovat myös tekstin sukupolvianalyysin kohteina sukupolvensa

mestareita. Kun analysinkin sitten leikkaa Virtasen omaa nuortaistolaisuutta, lukija voi löytää Virtasen kolme yliminää: tiedehurskaan yliopistoprofessori Antti Eskolan, sydämen (ja tuhoutuneen järjen) taistolaisen Seppo Toiviaisen ja rationaalisen tutkimuksen valtiodemari Klaus Mäkelän. Ei ole ihmeteltävää, että työn toisena esitarkastajana olikin psykohistorioisija Juha Silta-la. Tämä ei ole suinkaan kriittikkä virtasen työtä kohtaan, vaan uutinen sen mielikuvitusta kiihottavista puolista. Kriittikinä voisi helsinkiläinen Virtasen sukupolvi tode-ta, että hänen konseptinsa "valinnallisesta edustavuudesta" (eli tutkija käyttämässä liikkeen itsensä toteuttamaa sisäistä valintaa) vuotaa pahasti nuortaistolaisten ja SOL:n kohdalla. Virtasen nimiluettelosta puuttuvat todelliset keulahahmot Kari Toikka ja Yrjö Engeström. Kari Toikka oli maanantaiseuran, *Tutkaimen* ja kannulaistenkin pääteoreetikko, joka käänsi radikaalin ylioppilasliikkeen kommunismin ja sitten SOL:n tielle, kun taas häneen liittoutunut maanantaiseuraan alun perin kuulunut Yrjö Engeström oli formuloinnin ja julkilausumien mestari. Virtanen (Tampereelta!) tuntee vain ne nimet, jot-

ka hoitivat suhteita koittolaisiin kommunisteihin kuten Reijo Kalmakurjen ja oman mestarinsa Toiviaisen. Kunpa Virtanen olisi vaivautunut lukemaan Timo Kallisen toimittaman taistolais-tinkimättömän 70-luku-kirjan ja miettinyt, miksi juuri Toikkaa ja Engeströmiä haastatellaan siinä, eikä Virtasen sankareita. Ehkä Virtanen on kirjansa loppuosassa yhtä poliittinen kuin hänen kolme mestariaankin ovat aina olleet?

SEKSIÄ kilokaupalla on sananmukaisesti tuottanut tunnettu tutkijatandem Elna Haavio-Mannila & Osmo Kontula. Vai mitä tuumaatte heidän seksiä tihkuvista tiiliskivistään: *Suomalainen seksi: Tietoa suomalaisten sukupuolielämän muutoksesta* (WSOY 1993; 579 s.), *Matkalla intohimoon: Nuoruuden hurma ja kärsimys seksuaalielämäkertojen kuvaamana* (WSOY 1995; 605 s.) ja *Intohimon hetkiä: Seksuaalisen läheisyyden kaipuu ja täytymys omaelämäkertojen kuvaamana* (WSOY, 1997; 745 s.). Eräs kollega totesi, että Haavio-Mannilan & Kontulan teoksethan vertautuvat – ainakin sivumääräisesti – Marxin ja Engelsin *magnum opukseen*. Siis suomalaisen seksin Marx & Engels! Nyt tämä parivaljak-

ko on saanut valmiiksi uuden tiiliskivimäisen raportin *Seksin trendit: Meillä ja naapurissa* (WSOY, 2001; 592 s.). Aiheena on yhtäältä suomalaisten seksielämän muutos 1990-luvulla, toisaalta Suomen tilanteen vertailu naapurimaiden Ruotsin, Viron ja Venäjän (so. Pietarin) aineistoihin. Aineisto on niin detaljoitu, että liitetaulukkoita (yms.) on lähes 200 sivua. Mistään luokka-analyysistä ei kuitenkaan ole kysymys; saamme tietää seksistä vain sukupuolen ja iän mukaan. Seksin Marxin & Engelsin tulokset eivät liioin tue seksin kurjistumisteesiä saati romahdusteoriaa, jos kohta maittaisia eroja on. Tulosten mukaan Suomessa seksin arvostus on kasvanut 1990-luvulla, yhdyntähäly lisääntynyt (mutta yhdyntöjen määrä ei), samoin itsetyydytys, seksuaalinen itsetunto vahvistunut, pornografia koetaan yhä kiihottavampana ja niin edelleen. Ja kaikki tämä melkein sukupuolesta ja usein myös iästä riippumatta. Kun Haavio-Mannilan & Kontulan kaksi aiempaa seksuaalielämäkertoihin perustunutta teosta lähenivät paikoitellen pornografista lukemisto-a, *Seksin trendit* vertautuu Marxin & Engelsiin kuivakkuudessaakin – ellei ole näitä kuivakkaampaa luettavaa.